

Naderonderzoek fauna

Huis Deelen 6 te Heesch

Naderonderzoek fauna

Huis Deelen 6 te Heesch

Concept

Opdrachtgever

De heer A.J.T. Ruijs
Litherweg 43
5346 JC Oss

Opdrachtnemer

Eelerwoude
Achterstraat 11
4101 BB Culemborg
0345 72 70 00
0345 72 70 10
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: P5615.1
Datum: 25-10-2017
Projectleider: dhr. G.M.C.P. Kersten
Opgesteld: mw. J. Marchal
Gecontroleerd: dhr. V. de Lenne

Onderzoek van Eelerwoude voldoet aan de eisen die het bevoegd gezag stelt. Eelerwoude is lid van het Netwerk Groene Bureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte. Het Netwerk heeft een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbende een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd, conform de geldende wet- en regelgeving ten aanzien van flora en fauna. Desondanks zal nooit een 100% volledig beeld van de aanwezige flora en fauna gegeven kunnen worden. Natuur is dynamisch, situaties kunnen veranderen. Deze informatie is deels afkomstig uit de NDFF en mag niet zonder toestemming van BIJ12 worden verstrekt of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

De opmaak van dit rapport gaat uit van dubbelzijdig afdrukken.

INHOUD

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding	4
1.2	Doel.....	4
2	HUIDIGE SITUATIE & ONTWIKKELING	5
2.1	Huidige situatie	5
2.2	Ontwikkeling.....	5
3	NATUURWETGEVING.....	6
3.1	Inleiding.....	6
3.2	Bescherming van soorten	6
4	METHODE	7
4.1	Bureauonderzoek.....	7
4.2	Veldonderzoek	7
5	ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE	11
5.1	Vleermuizen	11
5.2	Kerkuil	14
5.3	Kleine marterachtigen	15
5.4	Steenmarter	16
5.5	Overige soorten	18
6	CONCLUSIES EN ADVIES.....	19
6.1	Conclusie	19
6.2	Projectplan en werkprotocol	20
6.3	Geldigheid onderzoek.....	21
	LITERATUURLIJST.....	22
	BIJLAGE 1 WETTELIJK KADER NATUURWETGEVING	23
	BIJLAGE 2 VERSPREIDINGSKAARTEN	28

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

Het woonhuis gelegen aan Huis Deelen 6 te Heesch wordt omgevormd tot een nieuwe woonboerderij. De bestaande boerderij wordt daarbij geheel gerestaureerd zodat deze weer bewoonbaar is. Omliggend groen wordt indien nodig verwijderd. Op basis van de quickscan (Eelerwoude, 2016) kon de aanwezigheid van vleermuizen en kerkuil in het plangebied niet op voorhand worden uitgesloten. Ook door de provincie Noord-Brabant aangewezen beschermde soorten kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing) kunnen van het gebouw en het terrein gebruik maken. Op basis van deze resultaten is een nader onderzoek naar vleermuizen, kerkuil en kleine marterachtigen uitgevoerd.

1.2 Doel

Het doel van het onderzoek is om een beeld te krijgen van de soortsamenvatting en functie van het plangebied voor vleermuizen, kerkuil en kleine marterachtigen en aan de hand hiervan uitspraken te doen over (mogelijke) effecten van de voorgenomen plannen en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen. In dit rapport worden de resultaten van het nader onderzoek gepresenteerd en getoetst aan de Wet natuurbescherming.

Figuur 1. Ligging en begrenzing van het plangebied (roze kader) aan Huis Deelen 6 te Heesch. Bron: ESRI, 2017

2

HUIDIGE SITUATIE & ONTWIKKELING

2.1 Huidige situatie

Het plangebied betreft een woonboerderij gelegen aan Huis Deelen 6 te Heesch, gemeente Bernheze in de provincie Noord-Brabant. De woonboerderij is gelegen achter de woning Huis Deelen 4. De omgeving van het plangebied bestaat uit landbouwgrond met enkele bosschages en bomenrijen. De woonboerderij wordt omgeven door ruigte; begroeiing met onder andere brandnetels, braam, diverse grassen en bijvoet. Ten westen van de voormalige boerderij staat een rij bomen met onder andere enkele oude wilgen, esdoorn en zomereik. Langs de woonboerderij is een rij met lindes aanwezig. De boerderij zelf is in zeer vervallen staat. Het dak bestaat uit golfplaten, de muren zijn op sommige plekken oude, enkele muren waar een tweede muur tegenaan is gebouwd. Op sommige plekken zit ruimte tussen deze muren, op andere plekken is deze ruimte met cement dichtgemaakt. De ramen zijn kapot en enkele deuren zijn tevens beschadigd. De zolderruimte is in het achterste deel van de schuur gedeeltelijk open.

2.2 Ontwikkeling

De voormalige woonboerderij wordt gerestaureerd en daarmee in oude staat hersteld (figuur 2). Hiermee wordt de voormalige woonboerderij weer bewoonbaar gemaakt. Hiervoor vinden grote restauratiewerkzaamheden plaats aan muren, dak, deuren, ramen en dergelijke. Het omliggend groen wordt mogelijk verwijderd bij deze werkzaamheden.

Figuur 2. Impressie van de woonboerderij in vervallen staat, wat te zien is aan het dak.

3

NATUURWETGEVING

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag en alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid is het Rijk (Ministerie van Economische Zaken) het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante natuurwetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied; de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime andere soorten. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient er onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien dit niet mogelijk blijkt, is het nodig om na te gaan of een ontheffing kan worden verkregen. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De bescherming van soorten is overal en altijd van toepassing bij ontwikkelingen. In hoofdstuk **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.** wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten, in deze situatie vleermuizen, en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

4

METHODE

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens en 6 veldbezoeken.

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie.

Uit de landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer). De soortgegevens hebben daarom veelal betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.

Daarnaast is de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) geraadpleegd. De NDFF is de meest complete natuurdatabank van Nederland. De NDFF geeft informatie over de verspreiding van alle in Nederland levende planten- en diersoorten. De NDFF is gevuld met gegevens uit databanken van verschillende organisaties die deze gegevens op professionele wijze verzamelen (zoals SOVON Vogelonderzoek Nederland, de Zoogdiervereniging, RAVON en de Vlinderstichting). Ook de gegevens van verschillende gemeenten, waterschappen, provincies en terreinbeherende organisaties zijn hierin toegevoegd. Steeds meer partijen sluiten zich bij de NDFF aan. De databank wordt dagelijks aangevuld met recente waarnemingen die via invoerportalen binnen komen. Op dit moment bevat de NDFF meer dan 100 miljoen waarnemingen. De NDFF bevat uitsluitend gevalideerde gegevens.

4.2 Veldonderzoek

Op basis van zes veldbezoeken is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen en de functionele leefomgeving van vleermuizen, kerkuil en kleine marterachtigen. De onderzoeken zijn uitgevoerd door J. Marchal. Betreffende persoon is ecologische adviseur en werkzaam bij Eelerwoude (zie kader – ecologisch deskundige). De data met betreffende weersomstandigheden zijn opgenomen in een tabel (tabel 1).

Kader – ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- *op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of*
- *op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of*
- *als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of*
- *zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of*
- *zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.*

Vleermuizen

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' dat in januari 2017 is geëvalueerd door deskundigen van het Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en de (toenmalige) Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Daarbij heeft het onderzoek zich geconcentreerd op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuizen en laatvlieger vanwege de geschiktheid van het type bebouwing voor deze soorten en de geplande werkzaamheden. Uiteraard is tijdens de veldbezoeken ook aandacht besteed aan eventuele andere beschermde vleermuissoorten binnen het plangebied.

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van de soortensamenstelling, de aantallen, de gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van een batdetector Pettersson D240X in combinatie met een Pettersson D100.

In totaal zijn vier veldbezoeken uitgevoerd: twee in de kraamperiode en twee in de baltsperiode (tabel 1). Het kraamonderzoek heeft zich gericht op de aanwezigheid van zomer- en/of kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Door het kleine, overzichtelijke plangebied en de geschiktheid voor de soorten gewone dwergvleermuis en laatvlieger is conform het protocol gekozen de beide bezoeken in de avond uit te voeren. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang. Het baltsonderzoek heeft zich gericht op het

vaststellen van balts-, paar-, en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Tijdens dit tijdstip is de meeste baltsactiviteit bij vleermuizen waar te nemen. Op basis van de quickscan werd door de staat van het gebouw gebruik door vleermuizen als massawinterverblijf op voorhand ongeschikt geacht. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden.

Kerkuil

Voor het uitvoeren van broedvogelinventarisaties was ten tijde van de start van het onderzoek geen kennisdocument van kracht. Bij broedvogelinventarisaties wordt gewerkt volgens de methode van uitgebreide territoriumkartering (Van Dijk, 2011) en de, toen nog geldende, Soortenstandaard Kerkuil (RVO, 2014), later aangevuld met het Kennisdocument Kerkuil (juli, 2017) waarin de methode van territoriumkartering BMP SOVON is opgenomen.

Er zijn drie veldbezoeken uitgevoerd in de avond, het optimale moment om te inventariseren voor kerkuil, tijdens voor kerkuil gunstige weersomstandigheden. Daarbij is geconcentreerd op het gebruik van het plangebied als vaste broedlocatie. Daarnaast is gelet op waarnemingen van kerkuil. In en rond de woonboerderij is gezocht naar verse sporen als braakballen, krijstrepen en voedselresten.

Kleine marterachtigen

Ten tijde van de onderzoeksperiode was er nog geen handreiking van provincie Noord-Brabant voor onderzoek naar kleine marters voorhanden. Derhalve is geen standaard onderzoeksinspanning bekend. Om voldoende onderzoeksinspanning te garanderen om aanwezigheid van kleine marters te bevestigen dan wel te kunnen uitsluiten, is gebruik gemaakt van de methode voor bunzing-boommarter (La Haye *et al*, 2016) en op ervaring met het onderzoek naar kleine marters door de Werkgroep kleine marters (onderdeel van de Zoogdiervereniging).

Bunzing

De bunzing laat zich het beste inventariseren met een camera, vooral wanneer de soort wordt gelokt. Op basis van het aantal bunzingen vastgelegd op beeld, de soort zijn habitatvoorkeuren en voedselaanbod, en kennis over territoriumgrootte (10-1.000 ha) kan een inschatting worden gemaakt van het leefgebied en de functie van de soort.

Uitgaand van de plangebied is één cameraval gedurende 3 weken geplaatst. Hierbij is gebruik gemaakt van een lokmiddel (ingeblikte sardines).

Hermelijn en wezel

Voor onderzoek naar aanwezigheid van wezel en hermelijn is gebruik gemaakt van sporenbuizen (figuur 3). Dit zijn pvc buizen waardoor dieren kruipen over een inktbed, waarna ze bij uitlopen prenten achterlaten op papier. Ook prenten van muizen worden bij deze methode achtergelaten. Voor het plangebied is gebruik gemaakt van 10 sporenbuizen: 8 buizen met doorsnede van 8 cm, 2 buizen met een doorsnede van 10 cm. Deze hebben een week gelegen en zijn navolgend geanalyseerd op prenten.

Figuur 3. Ligging van een sporenbuis met doorsnede van 8 cm in het plangebied.

Overige soorten

Tijdens het veldwerk naar vleermuizen is tevens aandacht geschonken aan andere (nacht actieve) soorten zoals steenmarter.

Tabel 1: Onderzoektijden en weersomstandigheden

Datum	Type onderzoek	Start- en eindtijd	Ecoloog	Weersomstandigheden
22-06-2017	Kraamonderzoek vleermuizen, kerkuil	21:45 – 00:00 <i>Zon onder: 22:04</i>	J. Marchal	Droog, zwaar bewolkt 17 °C windkracht 4 Bft
13-07-2017	Kraamonderzoek vleermuizen en kerkuil	21:00 – 23:30 <i>Zon onder: 21:55</i>	J. Marchal	Droog, half bewolkt, 20 °C, windkracht 1 Bft
24-08-2017	Baltsonderzoek vleermuizen, kerkuil, plaatsen camera onderzoek kleine marters	21:30 – 23:45 <i>Zon onder: 20:44</i>	J. Marchal	Droog, onbewolkt, 22 °C windstil
19-09-2017	Baltsonderzoek vleermuizen, kerkuil, ophalen camera's onderzoek kleine marters	21:30 – 23:30 <i>Zon onder: 19:28</i>	J. Marchal	Droog, half bewolkt, 11 °C, windkracht 1 Bft
13-10-2017	Onderzoek kleine marters	09:00 – 09:30	J. Marchal	Droog, onbewolkt, 20 °C, windstil
20-10-2017	Onderzoek kleine marters	10:00 – 10:30	J. Marchal	Droog, half bewolkt, 14 °C, windkracht 4 Bft

5

ONDERZOEKSRESULTATEN & ANALYSE

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit literatuur en andere informatiebronnen. Tevens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.1 Vleermuizen

5.1.1 Voorkomen en functie

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn in het gebied en in de directe omgeving gewone dwergvleermuizen vastgesteld. Onderstaand wordt voor de soort ingegaan op hoe zij het gebied gebruiken en worden de waarnemingen in de bijlagen op een verspreidingskaart weergegeven (bijlage 2).

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland vooral in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (vermoedelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer worden benut, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk binnen een straal van 2 tot 5 km van de verblijfplaats. Bij vliegroutes wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van lijnvormige structuren, als bomenrijen, waterlopen maar ook langs gevels van gebouwen. De jacht vindt plaats in gesloten tot half open landschap.

Kader - Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende bereikbare alternatieven zijn.

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

Foerageergebied en vliegroutes

Zowel tijdens de veldbezoeken in de kraamperiode als in de baltsperiode zijn foeragerende gewone dwergvleermuizen ter plaatse van de woonboerderij aangetroffen, waarbij voornamelijk gebruik werd gemaakt van de luwte tussen de woonboerderij en de bomenrij aan de westzijde. Ook werd gebruik gemaakt van de bomenrij langs Huis Deelen om te foerageren waarbij de vleermuizen heen en weer vlogen.

Het totale aantal foeragerende gewone dwergvleermuizen wordt op circa 5 exemplaren geschat, waarbij van het hele plangebied gebruik wordt gemaakt. Er zijn geen andere vleermuissoorten waargenomen.

De bomenrij langs Huis Deelen vormt een lijnvormige structuur, waar gewone dwergvleermuizen langs vlogen. De bomenrij in het plangebied zorgde voor luwte waar de gewone dwergvleermuizen gebruik van maakten. De bomenrij werd niet gebruikt als vaste vliegroute om vanaf Huis Deelen verder het landbouwgebied in te vliegen.

Zomerverblijfplaatsen en kraamkolonies

In de bebouwing in het plangebied zijn tijdens de veldbezoeken in de kraamperiode geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Er zijn ook geen aanwijzingen hiertoe verkregen. Foeragerende gewone dwergvleermuizen kwamen ruim na zonsondergang aanvliegen vanaf de noordkant. Zomerverblijven of kraamkolonies kunnen worden uitgesloten in de aanwezige woonboerderij.

Paar-, balts-, en winterverblijfplaatsen

Vleermuizen baltsen (ook wel sociale roep) in de najaar periode binnen een territorium om vrouwtjes te vinden en mee te lokken naar hun verblijfplaats om te paren. Zij vliegen daarbij op min of meer vaste routes, waarbij ze een sterke binding met bepaalde gebouwen hebben waar zich dan de paar- en/of baltslocaties bevinden. Binnen een territorium kunnen de mannetjes verschillende verblijfplaatsen hebben. Deze verblijfplaatsen maken onderdeel uit van een netwerk, waar binnen ze regelmatig verhuizen. De exacte plekken van de balts- en/of paarplekken zijn vaak niet duidelijk, aangezien ze tijdens het baltsen maar weinig en slechts kort in- of uitvliegen. Soms baltsen mannetjes rondom een geheel huizenblok zonder duidelijke voorkeur voor een bepaalde woning. Op basis van de waarnemingen kan veelal wel de globale locatie van het paar- en /of baltsverblijf aangewezen.

Tijdens het onderzoek in de baltsperiode was een actief baltsend mannetje van de gewone dwergvleermuis aanwezig. Het dier vloog met regelmaat langs de noordwestzijde van de woonboerderij, langs de oprit en rond de bomen langs Huis Deelen. Met tussenpozen werd de baltsroep waargenomen waarbij het dier steeds terugkeerde naar de woonboerderij. Op basis van de waarnemingen en het gedrag van de vleermuis heeft het dier een binding met de woonboerderij ten behoeve van een paar- en/of baltsverblijf. Het verblijf is waarschijnlijk aanwezig achter plaatwerk of houtwerk. Daarnaast is tenminste één vrouwtjes waargenomen die bij het mannetje bleef rondvliegen. Aangenomen kan worden dat zij gebruik maakt van het paar- en/of baltsverblijf. Mogelijk maken meer vrouwtjes gebruik van het paar- en/of baltsverblijf.

Verblijfplaatsen van andere vleermuissoorten zijn niet in de aanwezige bebouwing of in de bomen rond het plangebied aangetroffen. Ook wordt de woonboerderij niet gebruikt als (massa)winterverblijf.

5.1.2 Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Foerageergebied en vliegroute

Het plangebied wordt door gewone dwergvleermuizen gebruikt om te foerageren. Met name het gedeelte tussen de woonboerderij en de bomenrij langs de oprit vormt een geschikte plek voor vleermuizen door de aanwezige luwte. De locatie vormt echter geen essentieel foerageergebied. Er zijn meerdere alternatieve voorhanden waar gewone dwergvleermuizen reeds gebruik van maken als de bomenrij langs wegen als Huis Deelen die tevens kunnen dienen als vliegroute. Ten oosten, westen en zuiden van het plangebied zijn groenstroken en bosschages aanwezig die kunnen dienen als foerageerlocatie. In het plangebied is geen sprake van een essentieel foerageergebied of een essentiële vliegroute. Ook kunnen vleermuizen tijdens en na het afronden van de werkzaamheden gebruik maken van het plangebied al wordt verwacht dat het minder geschikt zal zijn als foerageergebied door de aanwezigheid van verlichting.

Verblijfplaatsen

Gepland is de woonboerderij geheel te renoveren. In de woonboerderij is een paar- en/of baltsverblijf aangetroffen van een mannetje gewone dwergvleermuis en is ten minste één vrouwtjes gewone dwergvleermuis waargenomen waarvan kan worden aangenomen dat die tevens van het paar- en/of baltsverblijf gebruik maakt. Met de werkzaamheden wordt het paar- en/of baltsverblijf verstoord en verwijderd.

Om te allen tijde een verblijfplaats voor vleermuizen aan te bieden zijn maatregelen noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen of te beperken. De gunstige staat van instandhouding van deze zeer algemene soort is zeker niet in het geding, te meer omdat het gaat om slechts één paar- en/of baltsverblijf in een netwerk van meerdere verblijfplaatsen verspreid over het gebied als boerderijen en bebouwing in omliggende dorpen. Alternatieve, tijdelijke verblijfplaatsen kunnen eenvoudig worden aangeboden in de vorm van vleermuiskasten. Van belang is de vleermuizen de tijd te geven aan het nieuwe verblijf te wennen in de gewenningsperiode.

In de nieuwe situatie is het noodzakelijk dat de woonboerderij geschikt is en blijft voor verblijfplaatsen van vleermuizen. Het beschadigen of vernielen van verblijfplaatsen van vleermuizen is wel ontheffingsplichtig. Het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is noodzakelijk. Het bevoegd gezag moet de werkzaamheden

en maatregelen goedkeuring (onthefing verlenen) voordat de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd.

5.1.3 Te nemen maatregelen

Om negatieve effecten op gewone dwergvleermuis zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk (Kennisdocument Gewone dwergvleermuis, 2017). Te nemen maatregelen zijn op hoofdlijnen:

- plaatsen van duurzame vleermuiskasten voorafgaand aan de sloopwerkzaamheden (compensatiefactor is 4 kasten per aangetroffen verblijfplaats);
- een gewenningsperiode hanteren van minimaal 6 maanden voorafgaand aan de start van het paarseizoen half augustus. Dit betekent dat de kasten uiterlijk half februari 2018 aanwezig moeten zijn en tijdens deze periode geen werkzaamheden aan de woning mogen worden verricht;
- werken buiten de perioden dat het verblijf in gebruik is;
- voorafgaand aan de start van de werkzaamheden het huidige verblijfplaats ongeschikt maken;
- nieuwe verblijfplaatsen implementeren in de toekomstige situatie;
- ecologisch werkprotocol opstellen;
- begeleiding tijdens de werkzaamheden.

Conclusie: Negatieve effecten op gewone dwergvleermuizen zijn met de voorgenomen werkzaamheden te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor gewone dwergvleermuis dan ook noodzakelijk.

5.2 Kerkuil

5.2.1 Voorkomen en functie

De kerkuil heeft een kenmerkend hartvormig wit tot bruinwit gezichtssluier en komt met name voor in (half) open landschappen en cultuurlandschappen. Voor rust- en verblijfplaatsen (roestplekken) en nestlocaties maakt de soort gebruik van gebouwen zoals schuren of kerktorens met rustige, donkere schuilhoeken. In het donker gaat de kerkuil op jacht met als hoofdvoedsel veldmuizen maar ook spitsmuizen en woelmuizen. Kerkuilen zijn plaats getrouw: zij maken gebruik van één nestlocatie met rondom meerdere plekken om overdag te rusten (roestplekken).

Tijdens de vier veldbezoeken is gelet op de aanwezig van kerkuilen. Tijdens alle veldbezoeken is de woonboerderij van binnen gecontroleerd op aanwezigheid van een kerkuil op basis van een zicht- of geluidwaarneming als roep om het territoria te verdedigen, de aanwezigheid van een nest en bedelende jongen. Ook is een camera geplaatst en bijna 4 weken gericht geweest op de schoorsteen waar oude krijtstrepen aanwezig waren. Zowel tijdens alle vier de bezoeken is geen van dit alles waargenomen of aangetroffen. Ook op de camera is geen kerkuil waargenomen.

5.2.2 Effecten en ontheffing

De woonboerderij wordt niet gebruikt als nestlocatie en is dit seizoen niet gebruikt als roestplek. Mogelijk is de woonboerderij ongeschikt geworden als roestplek, is dit jaar de roestplek niet gebruikt of is de kerkuil dood gegaan. Negatieve effecten op kerkuil worden op basis van de resultaten niet verwacht.

Conclusie: Negatieve effecten op kerkuil zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing is voor kerkuil niet noodzakelijk.

5.3 Kleine marterachtigen

5.3.1 Voorkomen en functie

Met het onderzoek naar aanwezigheid van kleine marterachtigen in het plangebied en functie van het plangebied voor kleine marterachtigen is bunzing, wezel of hermelijn niet waargenomen op de camera. Ook zijn geen sporen aangetroffen van wezel, hermelijn en bunzing middels uitwerpselen of op de papiervellen in de sporenbuizen. Wel zijn meerdere afdrukken te zien van muizen (figuur 4), wat een indicatie is dat voedsel voor de soorten wel aanwezig is.

Figuur 4. Overzicht van de sporenbuizen met de sporen van muizen op de papiervellen en een slak met diens vraatsporen.

5.3.2 Effecten en ontheffing

Verblijfplaatsen of sporen van kleine marterachtigen wezel, hermelijn en bunzing zijn niet aangetroffen in het plangebied. Negatieve effecten op kleine marterachtigen kunnen worden uitgesloten. Ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk.

De aanwezige begroeiing en de bomenrij vormen wel een geschikt lijnvormige groenstructuur doordat de vegetatie tot op de grond reikt. Aanbevolen wordt dit zoveel mogelijk in stand te houden om afwisseling in het landschap te behouden en het landbouw geschikt te houden voor kleine marterachtigen om zich te verplaatsen tussen verblijfplaatsen en foerageerplekken.

Conclusie: Negatieve effecten op kleine marterachtigen zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing is voor kleine marterachtigen niet noodzakelijk.

5.4 Steenmarter

5.4.1 Voorkomen en functie

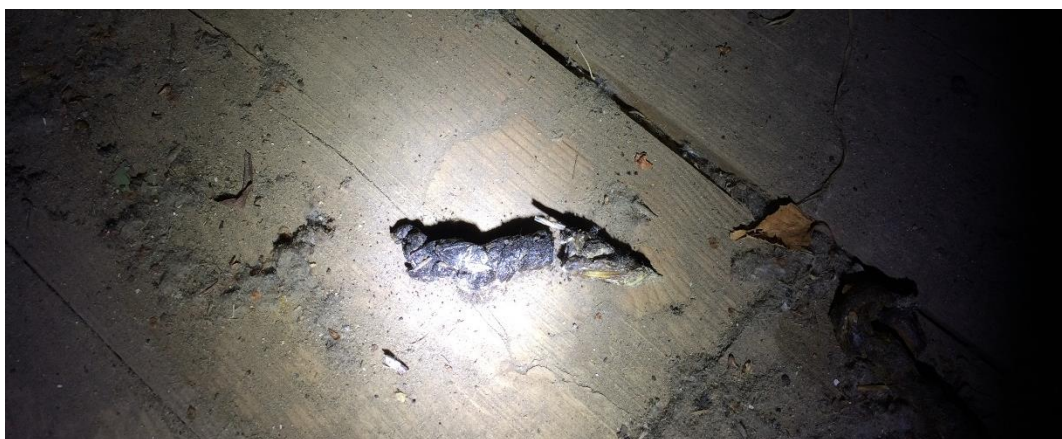
De steenmarter is een cultuurvolger, voornamelijk te vinden in bebouwd gebied en cultuurlandschappen. Zowel de mannetjes als de vrouwtjes leven solitair in een eigen territoria. De territoria van mannetjes overlappen die van meerdere vrouwtjes. Binnen de territoria maakt de soort gebruik van verschillende verblijfplaatsen, die niet allemaal even intensief worden bezocht. De verblijven zijn te vinden in boomholten, takkenhopen, dicht struweel, zolders, kruipruimtes, spouwmuren en onder dakbedekking.

Met het onderzoek naar aanwezigheid van kleine marterachtigen in het plangebied is middels de camera een steenmarter in de woonboerderij waargenomen (figuur 5). De

steenmarter is in de bijna 4 weken dat de camera aanwezig was, eenmaal waargenomen. De steenmarter rende door de schuur en bleef vlak voor de camera staan en snuffelde om zich heen. Wellicht kwam het dier op het lokmiddel af: de geur van vis die middels een half open blikje was verspreid voor de camera. Tijdens de vier veldbezoeken is de schuur gecontroleerd op aanwezige uitwerpselen. Er zijn meerdere uitwerpselen op de zolder van de woonboerderij waargenomen (figuur 6), sommige redelijk vers (nat), andere oud (droog). Op meerdere plekken lagen twee uitwerpselen, wat aangeeft dat de steenmarter vaker aanwezig is, grotere latrines die wijzen op permanente aanwezigheid zijn echter niet aangetroffen.

Figuur 5. Met de camera is een steenmarter waargenomen in de woonboerderij, beeld van de film.

Figuur 6. Een van de aangetroffen uitwerpselen.

5.4.2 Effecten en ontheffing

De waarneming van de steenmarter op de camera en de aanwezige uitwerpselen geven weer dat een steenmarter gebruik maakt van de woonboerderij. Er is op basis van sporenonderzoek geen latrine aangetroffen. De aanwezige uitwerpselen waren veelal droog en een of twee bij elkaar. Op basis van de waarnemingen kan worden gesteld dat de zolder onderdeel is van een verblijfplaats die niet frequent wordt bezocht. Doordat de steenmarter gebruik maakt van een netwerk aan verblijven vormt het verblijf in de woonboerderij geen hoofdverblijf. Mogelijk wordt de woonboerderij gebruikt om te jagen. Op basis van de resultaten is de woonboerderij niet essentieel voor de steenmarter om te verblijven.

Conclusie: Negatieve effecten op steenmarter zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing is voor steenmarter niet noodzakelijk.

5.5 Overige soorten

5.5.1 Voorkomen en functie

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere (niet-vrijgestelde) beschermde soorten dan hierboven beschreven. Deze beschermde diersoorten (onder andere das) zijn echter niet aangetroffen en worden ook niet verwacht. In en rond het plangebied kunnen wel verschillende algemene vogelsoorten voorkomen. Het gaat hierbij onder andere om de soorten merel, koolmees, pimpelmees, roodborst. Deze soorten kunnen in en rond het plangebied tot broeden komen.

5.5.2 Effecten en ontheffing

Negatieve effecten zijn niet te verwachten op de groep overige beschermde soorten. Vaste rust- en verblijfplaatsen van deze beschermde soorten, zoals das ontbreken. Wel dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van broedvogels. Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen worden kunnen in veel situaties worden voorkomen door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

Conclusie: Negatieve effecten op overige beschermde soorten zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een ontheffing is voor overige beschermde soorten niet noodzakelijk. Wel dient te allen tijde rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels.

6

CONCLUSIES EN ADVIES

6.1 Conclusie

6.1.1 Vleermuizen

Het plangebied wordt door gewone dwergvleermuizen gebruikt om te foerageren, al is geen sprake van een essentieel foerageergebied of een essentiële vliegroute. In de woning is een paar- of baltsverblijf aangetroffen van een mannetje gewone dwergvleermuis. Ook is ten minste één vrouwtje gewone dwergvleermuis waargenomen waarvan vanuit kan worden gegaan dat zij tevens van het paar- en/of baltsverblijf gebruik maakt. Andere verblijfplaatsen als zomerverblijven ontbreken in het plangebied. Er zijn geen verblijfplaatsen van andere vleermuissoorten aangetroffen in het plangebied.

Met de ruimtelijke ontwikkeling in het plangebied aan Huis Deelen 6 te Heesch kunnen negatieve effecten op gewone dwergvleermuis niet worden uitgesloten. Als gevolg van de geplande werkzaamheden treedt beschadiging/ verwijdering op van een paar/baltsverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis. Hiervoor dient een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming te worden aangevraagd en zijn maatregelen noodzakelijk om negatieve effecten te voorkomen of te beperken en om te allen tijde een verblijfplaatsmogelijkheid voor de soort aan te bieden. Een tijdelijke voorziening is het plaatsen van vleermuiskasten. Deze dienen minimaal 6 maanden voor de start van het paarseizoen te worden geplaatst zodat de vleermuizen de tijd krijgen aan de nieuwe verblijven te kunnen wennen alvorens het oorspronkelijke verblijf wordt beschadigd/ verwijderd. Met het toepassen van de maatregelen wordt niet verwacht dat met de voorgenomen werkzaamheden de gunstige staat van de genoemde soort in het geding komt.

6.1.2 Kerkuil

Gebruik van de woonboerderij door kerkuil is op basis van zichtwaarnemingen en een camera niet vastgesteld. Kerkuil maken van meerdere roestplekken rondom de nestlocatie gebruik om overdag te rusten. Met de voorgenomen werkzaamheden worden geen negatieve effecten op kerkuilen verwacht. Een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming is voor kerkuil niet noodzakelijk.

6.1.3 Kleine marterachtigen

In het plangebied zijn geen sporen, uitwerpselen of pootafdrukken in de sporenbuizen, van wezel, hermelijn of bunzing aangetroffen. Ook zijn de soorten niet waargenomen middels een camera waardoor verblijfplaatsen kunnen worden uitgesloten en het plangebied geen essentieel onderdeel van het leefgebied van kleine marterachtigen vormt. De geplande

werkzaamheden hebben geen negatief effect op kleine marterachtigen waardoor een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming niet noodzakelijk is.

De aanwezige begroeiing en de bomenrij vormen wel een geschikt lijnvormige groenstructuur doordat de vegetatie tot op de grond reikt. Aanbevolen wordt dit zoveel mogelijk in stand te houden om afwisseling in het landschap te behouden en het landbouwgebied geschikt te houden voor kleine marterachtigen om zich te verplaatsen tussen verblijfplaatsen en foerageerplekken.

6.1.4 Steenmarter

Er zijn meerdere uitwerpselen van steenmarter op de zolder van de woonboerderij aangetroffen wat aangeeft dat de zolder onderdeel is van het territorium van een steenmarter. Ook is de soort eenmaal waargenomen middels een camera. Het beperkt aantal waarnemingen laat zien dat de woonboerderij niet frequent wordt bezocht waardoor er geen sprake is van een essentieel verblijfplaats. Op basis daarvan is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming niet noodzakelijk.

6.2 Projectplan en werkprotocol

Om een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming aan te aanvragen is noodzakelijk een projectplan en ecologisch werkprotocol op te stellen. Voor soorten waarvan de verblijfplaats beschermd is moet:

- de gunstige staat van in standhouding gegarandeerd blijven;
- invulling gegeven worden aan de zorgplicht;
- voldaan worden aan een bij de wet genoemd belang;
- mogen er geen alternatieven zijn.

Deze gegevens moeten worden uitgewerkt in een projectplan. In het projectplan staat concreet welke werkzaamheden, wanneer en op welke wijze worden uitgevoerd. Dit wordt aangevuld met een onderbouwing van de noodzaak van het project.

Een ontheffingsaanvraag moet worden ingediend bij het bevoegd gezag, de Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN) voert dit uit voor de Provincie Noord-Brabant. Op een aanvraag wordt binnen een termijn van maximaal 13 weken een beslissing genomen die met 7 weken kan worden uitgesteld. Op dat besluit kunnen belanghebbenden nog bezwaar maken. Concrete maatregelen die moeten worden genomen tijdens de werkzaamheden moeten worden vastgelegd in een ecologisch werkprotocol. Hierin moeten eveneens de aanvullende voorwaarden worden verwerkt die voortvloeien uit de ontheffingsaanvraag.

6.3 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegd gezagen (de provincie Noord-Brabant in deze) hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoeksgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

LITERATUURLIJST

- Quicksan flora en fauna, Renovatie boerderij Huis Deelen 6, Heesch. Eelerwoude, december 2016
- Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. RVO, Maart 2014
- Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus* versie 1.0. BIJ12, juli 2017
- Soortenstandaard Kerkuil *Tyto alba*, versie 1.1. RVO, maart 2014.
- Kennisdocument Kerkuil *Tyto alba* versie 1.0. BIJ12, juli 2017
- Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Landschapsbeheer Flevoland (2011). *Vleermuisvriendelijk bouwen. Een handreiking voor huiseigenaar, architect en beleidsmedewerker*. Een samenwerking tussen Landschapsbeheer Flevoland, Zoogdierverseniging en Tauw bv. Landschapsbeheer Flevoland, Lelystad
- Limpens, H. , K. Mostert en W. Bongers (1997). *Atlas van de Nederlandse Vleermuizen*. Utrecht: KNNV Uitgeverij
- Limpens, H., P. Twisk & G. Veenbaas (2004). *Met vleermuizen overweg. Brochure over vleermuizen en de wijze waarop bij planning, aanleg, reconstructie en beheer van wegen praktische invullingen kan worden gegeven aan de wettelijke zorgplicht voor vleermuizen*. Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Delft / Zoogdierverseniging, Arnhem
- Protocol voor vleermuisinventarisaties van het Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdierverseniging en de Gegevensautoriteit Natuur, 2017
- Stichting kleine marters, © 2017
<http://stichtingkleinemarters.nl/beschermingsmaatregelen-voor-kleine-marterachtigen/>
- Omgevingsdienst Brabant Noord
https://www.brabant.nl/applicaties/producten/wet_natuurbescherming__ontheffing__beschermde_soorten_16411.aspx

Internet

- Waarnemingen soorten - www.zoogdieratlas.nl
- Waarnemingen soorten - www.telmee.nl
- Waarnemingen soorten - www.waarneming.nl
- Waarnemingen soorten - <https://ndff-ecogrid.nl>

BIJLAGE 1 WETTELIJK KADER NATUURWETGEVING

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat een ieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn**

Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn

2. **Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn**

Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd¹.

3. **Beschermingsregime andere soorten**

Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden. Voor een overzicht welke soorten onder welk beschermingsregime vallen, wordt verwezen naar de website van de provincie Groningen.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het 'nee, tenzij-principe'. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep 'Overige soorten'). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- een ontheffing is verkregen.

¹ De brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernietigen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaat- sen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernietigen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplanting- plaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernietigen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernietigen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernietigen

Figuur 1. Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernietigen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op

de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*).

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: "Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....".

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. Het kader Wettelijk belang geeft een overzicht van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime (kader - Staat van instandhouding). Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de ‘Generieke’ of ‘Gebiedsgerichte aanpak’. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

BIJLAGE 2 VERSPREIDINGSKAARTEN

Kaart – Vleermuizen

Kaart – Steenmarter

Kaart – Locatie sporenbuizen en cameravallen

